

та політичні кордони і затверджує нагальну потребу взаємного пізнання і взаємодії різних культур.

Перші три принципи Хартії (та частково четвертий) повністю відповідають моделі Гумбольдта. Новим у четвертому принципі є *мобільність*, засобом реалізації якої розглядають взаємний обмін інформацією і документацією, збільшення кількості спільних проєктів для розвитку освіти, як основний елемент постійного прогресу знань [7:78].

Таким чином, можна зробити висновок, що концепція фундаментальності для вищої освіти є системоутворюючою.

Дослідження витоків фундаментальної освіти та ролі фундаменталізації в інтеграції України у Європейський освітній простір зможе бути продовжений у подальших наукових розвідках.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дуда Г. Введение к меморандуму Вильгельма фон Гумбольдта // Университетское управление: практика и анализ. – 1998. – №3.
2. В. фон Гумбольдт. О внутренней и внешней организации высших научных заведений в Берлине // Университетское управление: практика и анализ. – 1998. – №3.
3. Шнедельбах Г. Университет Гумбольдта // Логос. – 2002. – №5–6 (95).
4. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 липня 2007 р. №548-р “Про схвалення Концепції державної цільової програми “Наука в університетах” на 2008–2012 роки”.
5. Згуровський М. Дослідницькі університети: шанс для Європи // Дзеркало тижня. – 2006. – №39 (618), 14–20 жовтня.
6. Велика Хартія Університетів (12 серпня 2002). – Болонья, 18 вересня 1988. – <http://www.magna-charta.org/magna.html> (9 серпня 2008).
7. Раков С.А. Формування математичних компетентностей учителя математики на основі дослідницького підходу у навчанні з використанням інформаційних технологій: Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 / Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Х., 2005. – 516 с.

УДК 378.638.22:78

К.М. Сергєєва

ОСОБЛИВОСТІ ПОВУДОВИ ПРОФЕСІОГРАМИ МАГІСТРІВ-ПІАНІСТІВ

Стаття присвячена проблемі побудови професіограми магістрів-піаністів, яка висвітлена з точки зору новітніх наукових підходів. Розроблена оновлена структура професіограми.

The article is devoted to the professional scheme of the magisters-pianists, which was building as a point of view of modern scientific approaches. The new structure and components of the professional scheme are developed.

Новітня освітня парадигма та входження України до Болонського процесу передбачають здійснення підготовки магістрів з різних спеціальностей. Національний доклад України, що був представлений на міжнародний форум “Освіта для стійкого розвитку: на шляху до суспільства знання”, який називався “Розвиток системи освіти в Україні в 1995-2004 рр.”, визначає особливість цього освітньо-кваліфікаційного рівня в здатності молодих професіоналів самостійно виходити на дослідницький рівень, знаходити найбільш ефективно рішення будь-якої проблеми, займатися інноваційною діяльністю, розробляти власні навчальні технології. Освітній рівень магістрів передбачає крім цього можливість займатися педагогічною діяльністю у вищих навчальних закладах. Саме тому підвищуються вимоги до підготовки магістрів з будь-яких спеціальностей, потребують конкретизації стандарти їх підготовки.

Отже, мета статті – дослідження особливостей побудови професіограми магістрів-піаністів з точки зору сучасних професійно-освітніх стандартів.

Досліджуючи історію появи терміну “магістр” у вітчизняній освіті, звернемося до його тлумачення. Отже, в тлумачному словнику Ушакова “магістр” (пішов від лат. *magister* – вчитель) – перша вчена ступінь, яка присуджувалась університетами та духовними академіями тим особам, що склали іспит та публічно захистили магістерську дисертацію а також особа, що має таку ступінь (в дореволюційній Росії це звання було проміжним між кандидатом та доктором і давало право на отримання дворянського титулу). Магістром ставав той кандидат, що мав повне уявлення про науку, яку викладав, а також володів методами викладання, при цьому захистивши дисертацію [2: 17]. Таким чином, отримання цього ступеня означало отримання права викладати у вищій школі. Тому, вимоги до професійного рівня магістрів стають на порядок вищими, ніж до звичайного випускника ВНЗ. Це стосується і майбутніх магістрів у галузі музичної педагогіки. В їх навчальному плані передбачається більш поглиблена спеціалізація (з основного музичного інструменту, вокалу або диригування), більше уваги приділяється організації самостійної та практичної роботи, з’являються додаткові дисципліни, мета яких підготувати магістра до викладання у ВНЗ, серед яких – педагогіка та психологія вищої школи, методика виховної роботи у ВНЗ, основи музично-просвітницької роботи, методика викладання музичних дисциплін у ВНЗ, методи науково-педагогічних досліджень у ВНЗ, асистентська практика.

У процесі розгляду особливостей професійної підготовки магістрів-піаністів нами було розроблено вимоги до їх фахового рівня (професіограму магістрів-піаністів). Метод побудови професіограми був неодноразово використаний дослідниками (К.Платоновим, В.А.Сластеніним, Л.Г.Арчажниковою) як один із принципів оцінювання професійної діяльності. Професіограма являє собою певну сукупність інформації про професію, систему вимог до людини, яка хоче оволодіти тою чи іншою професією [5]. На думку К.К.Платонова, загальними принципами побудови професіограми є:

- принцип комплексності, цілеспрямованості;
- принцип особистісного підходу;
- принцип надійності (вимоги до стійкості особистості до перешкод);
- принцип диференціації, який передбачає різні спеціальності, що входять в дану професію;
- принцип типізації, який потребує об’єднання професій у певні групи;
- принцип перспективності та реальності [6].

У роботах А.К.Маркової [4] структура професійно необхідних властивостей викладача представлена двома блоками характеристик:

- об’єктивні характеристики: професійні знання, професійні вміння, психологічні та педагогічні знання;
- суб’єктивні характеристики: психологічні позиції, установки, особливості особистості.

Глибокий професіографічний аналіз діяльності викладача-музиканта міститься в працях Л.Г.Арчажникової [1], яка вирізняє наступні змістовні блоки професіограми: загальнопедагогічна підготовка, професійні знання та вміння; методична підготовка, необхідні особистісні якості. Зміст професійно-педагогічної спрямованості викладача, на думку Арчажникової, являє собою сукупність педагогічних поглядів викладача та його вмінь пов’язувати наявні знання з практичним досвідом та попередньою підготовкою [1: 29].

Звертаючись до професіографічного аналізу діяльності магістрів-піаністів як майбутніх викладачів основного музичного інструмента (фортепіано) у вищому педагогічному навчальному закладі, ми пропонуємо побудувати їх професіограму на трьох рівнях, кожен з яких звужує та конкретизує вимоги до професії викладача-музиканта та містить її загальні або спеціальні характеристики, які є *акмеологічними інваріантами професіоналізму*. Під цим терміном дослідники розуміють провідні якості та вміння професіонала, які забезпечують стабільну ефективність діяльності, незалежно від її змісту та

специфіки. Інваріантність передбачає визначення схожих параметрів професіоналізму на рівні загального, особливого та одиничного у вигляді загальних та специфічних інваріантів професіоналізму особистості [7: 126]. Ми визначили три інваріантні компоненти в структурі професії викладача-музиканта вищого навчального закладу: 1) загальний – для професії будь-якого викладача вищого навчального закладу; 2) спеціальний – для професії викладача-музиканта; 3) специфічний – для професії викладача-піаніста.

Отже, перший рівень професіограми характеризує магістра як майбутнього викладача вищої школи і передбачає ґрунтовну психолого-педагогічну підготовку магістрів-музикантів на рівні з магістрами інших педагогічних спеціальностей (це перший рівень професіограми, або перший акмеологічний інваріант). Другий рівень професіограми характеризує магістра як майбутнього викладача в музично-педагогічній площині – до змісту цього рівня входять спеціальні музичні здібності, фахова майстерність, фахова методична та психолого-педагогічна підготовка – вивчення курсу методики викладання музичних дисциплін, музичної психології тощо (спеціальний інваріант професіограми). Ці обидві складові професіограми можна застосовувати для характеристики професії викладача будь-яких музично-педагогічних дисциплін вищого навчального закладу. Третій рівень професіограми, який характеризуватиме саме магістрів музично-педагогічної освіти, буде найбільш вузькоспеціалізованим, тому що магістри вдосконалюють свою професійну майстерність в рамках лише одного вибраного ними напрямку (в нашому випадку це буде вдосконалення своєї фахової майстерності як викладача фортепіано), за яким потім зможуть працювати у вищому навчальному закладі – це буде специфічний інваріант професіоналізму.

Таким чином, професіограма магістра-піаніста являє собою трирівневу структуру, базовим (першим) рівнем якої є загальний акмеологічний інваріант, що містить професійно значущі якості, знання та вміння магістра як викладача вищої школи. Другий рівень – спеціальний акмеологічний інваріант професіограми, містить нормативні вимоги до магістра – викладача у сфері музично-педагогічної освіти. За третім рівнем ми характеризуємо магістра як майбутнього викладача основного музичного інструменту (фортепіано). Інтегративне поєднання всіх трьох рівнів і складатиме професійний “портрет” магістра-піаніста.

Як уже зазначалося, типова професіограма для будь-якої професії складається з суб’єктивних характеристик (здібностей, якостей, спрямованості, типу мислення) та об’єктивних вимог (комплексу певних фахових знань, вмінь та практичних навичок) [1; 4; 5; 7]. Ми заклали кожен з цих характеристик в окремий блок, який містить по декілька складових. Так, у нашій схемі, перший блок, що містить суб’єктивні характеристики магістра, складається з власне особистісних якостей, які зумовлюють самовдосконалення магістра, та комунікативно-організаційних здатностей, які забезпечують його гармонічне співіснування із зовнішнім світом та успішність педагогічної діяльності. Другий блок, який складають об’єктивні вимоги до професії, окрім фахових знань, умінь та навичок, як окрема її частина додається професійно-досвідна складова, оскільки на етапі навчання в магістратурі відбувається поступовий перехід від навчальної до практичної професійної діяльності. Ще одна, окрема складова, що містить педагогічні та фахові здібності магістра, знаходиться на межі цих двох блоків, оскільки розвиток здібностей залежить, по-перше, від наявності відповідних особистих задатків, а, по-друге, від продуктивної діяльності у фаховій площині (наприклад, музичні здібності розвиваються лише в музичній діяльності). Отже, на кожному з рівнів професіограми ми вирізнили п’ять складових професіоналізму, серед яких особистісні та комунікативні якості, фахові здібності, професійні знання, вміння та навички і професійний досвід.

Кожна з цих складових матиме відповідне наповнення на кожному із трьох рівнів професіограми. Таким чином, професіограма магістра-піаніста виглядатиме наступним чином:

I-й рівень – загальний, який містить характеристику магістра як майбутнього викладача вищого навчального закладу з урахуванням необхідних особистісних якостей та

педагогічних здібностей, фахової підготовки, комунікативних та організаційних здатностей та професійного досвіду.

II-й рівень – *спеціальний*, який характеризує магістрів як викладачів у сфері музичної педагогіки за: особистими якостями, музичними здібностями, спеціальними фаховими (музично-теоретичними, музично-історичними, музично-психологічними тощо) знаннями та вміннями, комунікативними здатностями та рівнем музично-педагогічного досвіду.

III-й рівень – *специфічний*, який включає вимоги до магістра-піаніста, враховуючи його особливі особистісні якості, музичні та виконавські здібності, фахові знання та вміння (зокрема, виконавські та методичні), здатність до міжособистісної комунікації (комунікативні вміння) та досвід у сфері фортепіанної педагогіки.

Зазначимо, що для професійного розвитку магістра дуже важливою є роль викладача, яку, на нашу думку можна визначити як психологічне та методичне сприяння процесам саморозвитку, яке буде спрямоване на якнайраніше “відокремлення” магістра, як особистості та професіонала, побудування його власного бачення проблем та шляху їх вирішення. Це можливе за умов тактовного, ненав’язливого керівництва процесом професіоналізації, що характеризується взаємоповагою та взаєморозумінням, довірою викладача до можливостей та перспектив магістра у фаховій площині. Завдання викладача – виявити та розвинути у магістра ті якості, які в подальшому стимулюватимуть його пошукову активність, професійний саморозвиток, постійне самовдосконалення. Це і творче ставлення до музичного мистецтва, бачення в ньому джерела нескінченного пошуку змістів, усвідомлення естетичної цінності класичної музики, цікавість до всіх аспектів життя. При цьому позитивний вплив на таку співпрацю мають особистісні якості викладача, його професійний авторитет серед колег та студентів.

Висновки. Запропонована структура професіограми може бути застосована для конкретизації змісту освітньо-професійних стандартів та освітньо-кваліфікаційного рівня магістрів-піаністів, на практичному рівні допоможе з визначенням професійних вимог до магістрів-піаністів.

Ми окреслили лише один із можливих напрямків побудови професіограми магістрів-піаністів. Подальші дослідження цієї проблеми можуть лежати в площині поглиблення змісту кожного з компонентів, вивчення інтегративних зв’язків між ними а також вивчення впливу особистісно зорієнтованого навчання на становлення професіонала високого гатунку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арчажникова Л.Г. К вопросу построения профессиограммы учителя музыки // Профессиональное направление музыкального образования в педвузе. – Саратов, 1989. – С.27-35.
2. Гура О.І. Педагогіка вищої школи: вступ до спеціальності: Навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / О.І.Гура. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 224 с.
3. Дю С.А. К вопросу о критериях оценки профессиональной деятельности педагога [Електронний ресурс] / С.А. Дю // Вестник СевКавГТУ, серия “Гуманитарные науки”, №2, 2004. – С.1-7. <http://www.nestu.ru>
4. Маркова А.Н. Психология профессионализма / А.Н. Маркова. – М.: Знание, 1996. – 309 с.
5. Митина Л.М. Психология профессионального развития учителя / Л.М. Митина. – М.: Флинта: Московский психолого-социальный институт, 1998. – 200 с.
6. Платонов К.К. Вопросы психологии труда. – М.: Просвещение, 1970. – 274 с.
7. Профессиограммы и профессиокарты основных профессий: метод. пособие для работников службы занятости: в 2-х кн. / Ред. В.В. Ерасов. – К., 1995. – Кн. I – 111 с.; кн. II – 224 с.
8. Слостенин В.А., Мищенко А.И. Профессионально-педагогическая подготовка современного учителя / В.А.Слостенин, А.И.Мищенко // Сов. педагогика, 1991. – № 10. – С.79-84.
9. Цокур Р.М. Формування потенціалу професійного саморозвитку в майбутніх викладачів вищої школи у процесі магістерської підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 /Цокур Роман Миколайович. – Одеса, 2004. – 258 арк.